

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar
adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

H. AMELINK — SITTARD

Christelijke apologie

*Maar heiligt de Christus in uw harten als Here,
altijd bereid tot verantwoording
aan al wie u rekenschap vraagt van de hoop,
die in u is,
doch met zachtmoedigheid en vreze,
en met een goed geweten...*

1 Petrus 3:15, 16

Het woord apologie zal niet meer zo bekend zijn als, zeg maar, voor de oorlog. In Rooms-Katholieke kring kende men voor de oorlog een apologetische vereniging en in Reformatorische kring heeft men ook wel een tijdschrift voor apologetiek gehad. Dr A. Kuyper gaf de Apologetiek een plaats in de encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid. Dat was dan een onderdeel van de antithetische vakken.

Het woord is misschien een beetje vergeten, maar ik hoop de zaak niet. Al behoeft het niet onthouden te worden zoals dr Kuyper erover schreef, het dient wel te onthouden en onderhouden te worden, zoals Petrus het hier bedoelt. We moeten bereid zijn tot verantwoording. Gezien andere plaatsen in de Bijbel waar het woord ook gebruikt wordt zouden we ook wel kunnen vertalen „verdediging“. Fil. 1:7. En Fil. 1:16 „Dezen verkondigen de Christus uit liefde, daar zij weten, dat ik tot verdediging van het Evangelie gesteld ben...“

In de positie van de verdediging waren de eerste lezers van Petrus' brief ook wel. Je krijgt niet de indruk dat er al sprake was van officiële vervolging, maar men vond het toch maar vreemd dat deze mensen christen waren geworden. Het is ook niet voor niets dat Petrus hen aanspreekt als vreemdelingen en bijwoners. En ze waren geen vreemdeling geworden, omdat ze verhuisd waren van het ene land naar het andere

of van de ene streek naar de andere, maar ze waren in eigen vertrouwde omgeving tot vreemdeling geworden, omdat ze het Evangelie hadden aanvaard van de dood en opstanding van Jezus Christus. Ze waren door de opstanding van Jezus Christus uit de doden wedergeboren tot een onvergankelijke hoop. Zij waren anders geworden. Hun omgeving niet.

En dat wekt natuurlijk bevreemding. Ze hadden eerst meegedaan met alle heidense praktijken. (4:3). En toen zijn er mensen gekomen, predikers van het Evangelie, wat Joden en hielden op. Ze deden niet meer mee. Een grote verandering.

☆☆☆

Een zulk een grote verandering dat de omgeving het maar niet zonder meer nam. Dat is eigenlijk geen wonder. Ook voor heidense begrippen in die tijd hing de welvaart en het welzijn van een volk of van een stam of van een dorp af van het feit dat de religieuze plichten tegenover de goden stipt werden nagekomen. Als je dat niet meer deed, dan kon dat tot de grootste rampen leiden. En dan komt de omgeving in opstand. Het wordt waarschijnlijk wel geen officiële vervolging, maar wel een officieuze. De slaven konden van hun onredelijke meesters meer geslagen worden, omdat ze christen waren geworden. En vrouwen, die

christen waren geworden konden in een situatie komen dat ze over het Evangelie niet eens meer praten konden tot hun heidense mannen (3:1).

Nu, in zulk een situatie zegt nu Petrus: denk erom, altijd bereid tot verantwoording!

Als wij in een situatie zouden komen, waarin het ons zo moeilijk werd gemaakt als deze eerste lezers, dan hebben wij het voordeel dat wij een eeuwenlange kerkgeschiedenis achter de rug hebben. En al zouden we het nergens uit weten, dan is uit die geschiedenis toch wel te leren dat de kerk niet zo maar, één, twee, drie, van de kaart geveegd kan worden. Dat heeft de duivel vaak geprobeerd, maar het is nooit gelukt. Maar deze mensen hadden zulk een geschiedenis niet achter de rug. Laten we zeggen, heel ruim gerekend, enkele tientallen jaren. Toen hadden ze zich overgegeven aan de Heiland als hun Redder en nu al moeten ze dat bekopen met allerlei moeite en plagerij. Het is geen wonder dat ze van deze ervaring vreemd opkijken. (4:12).

☆☆☆

En dan zegt Petrus: altijd bereid tot verantwoording. Tot apologie. Tot verdediging.

Zou Petrus niet weten hoe moeilijk dat kan zijn en hoe moeilijk het vaak is? Nu, ik vermoed juist Petrus wel. Hij had de Heiland verloochend met vloeken en ede in de hof van Annas en Kajafas, juist toen de Heiland de goede belijdenis aflegde. Zo maar voor een dienstmeisje werd Petrus bang en van al zijn moed en overmoed was er niets meer over. Maar daarom zal hij er bij zeggen: haal je moed bij de Heer. Heiligt de Christus als Heer in uw harten. Erken dat aan Jezus Christus alle macht is gegeven in hemel en op aarde. Geloof dat. Vertrouw op Hem. Hij heeft gezegd: „Zie, Ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld“. En dat dient steeds bedacht te worden, als men tot verdediging wordt geroepen. Als men rekenschap van U vraagt. Dan wordt men bewaard voor overmoed. Petrus zegt dan ook dat die verantwoording gegeven moet worden met zachtmoedigheid

en vrees. Dus niet overmoedig, zoals Petrus was toen hij zich waagde in de hof van Kajafas. En met vreze. Vreze van de Heer. Dat betekent eerbied en ontzag voor Hem hebben.

☆☆☆

Opvallend is dat Petrus zegt dat we klaar moeten zijn tot verantwoording van de hooft, die in ons is. Er wordt niet gezegd: wees bereid te getuigen van je geloof. De kernwoorden in deze brief zijn wel de woorden vreemdeling en hoop. Want wat is het verschil tussen christenen en niet-christenen? Nu, dat is de hoop. De hoop is de verwachting van het Goddelijk herstel van alle dingen in Jezus Christus. Mensen zonder God, zijn dan ook mensen zonder hoop. Mensen die God hebben gevonden in Jezus Christus zijn mensen met hoop, met zekerheid dat alle dingen nieuw worden. Dat ze zelf vernieuwde mensen zijn en dat aan alles wat verstorend werkt in deze wereld een einde zal komen. Want God maakt alle dingen nieuw. We zijn niet meer zonder God en zonder hoop in deze wereld (Ef. 2:11-22). Maar met God en daarom met een levende hoop. Een levende hoop, omdat we hebben een levende God en een levende Heer.

☆☆☆

En dan moet het ook met een goed geweten. Men moet geen kwaad van ons kunnen spreken. In de eerste eeuwen zijn de christenen van de meest afschuwelijke dingen beschuldigd. Dat ze vijanden waren van het volk, was meestal wel één van de beschuldigingen. Voor dat soort beschuldigingen moet geen grond bestaan. Het is niet voor niets dat Petrus hen eerst gewaar-schuwd heeft zich te onderwerpen aan alle menselijke instellingen om des Heren wil. Aan de keizer en de stadhouders. Aan de hoge heren. Omdat we een Almachtige Heer hebben. Zo wordt de christelijke apologie een bron van warmte in de wereld, die van God niet weet of niet meer weet. Dan zijn we wat we wezen moeten: een stad op een berg en een licht op de kandelaar.

De normale mens

Betaal uw belasting...!

We hebben nu al enkele malen nagedacht over het wetticisme en aanverwante afdwalingen. Ik zou er nog even op willen doorgaan, omdat er nog een heel belangrijk ding te noemen is. We zagen dat het wetticisme de wet van God hanteert als een instrument om in vrede van Hem af te komen! Eén zestigste van de oogst. Betaal korrek uw belasting. En u staat weer in de veilige zone. Als we nu eens even over dat belasting betalen nadenken, wat is dan onze bevinding? Ach, ik weet echt wel dat de belasting nodig en nuttig is en ik zal er niet over gaan razen. En zo zal het over het algemeen wel met ons allemaal zijn... bijzonder moeilijke omstandigheden voorbehouden. Maar ik moet toch wel zeggen, dat het belastingbiljet altijd weer heel erg van buiten af in mijn mensenbestaantje binnen komt. Daar heb je die blauwe enveloppe weer! Drie maal rustig adem halen en dan openen. Hij behoort beslist niet tot mijn gewone levensvoering. Ik voor mij zou best zonder kunnen. Tussen de mens en de belastingbetaler zit toch echt wel een kloof. En ik denk dat geen enkele lezer zal willen beweren dat het betalen van de belasting tot het „wezenlijke” van zijn mens-zijn behoort. Vanuit deze „bevinding” nu zou ik nog iets aan de voorgaande gedachten over het wetticisme willen toevoegen.

Zonder God of met God?

Als je die vraag zomaar plompverloren stelt, dan zegt iedereen in Israël en onder ons natuurlijk: Met God! Maar het gaat niet om een plompverloren vraag. We willen nauwkeuriger te werk gaan! De preciese vraag is: Wat is eigenlijk je normale leven? Staat de HERE daarbinnen of daarbuiten? Nog anders gezegd: Als je de HERE gaat dienen moet je dan naar buiten komen of behoef je je niet te verplaatsen omdat je al bij Hem bent? Dan gaan de wegen uiteen: De wetticist zal moeten bekennen, dat hij buiten de kring van zijn gewone mens-zijn moet komen... net als de belastingbetaler en dat hij ná betaling weer in zijn gewone doen terugkomt. Maar Boaz — om hem maar weer eens in dat verband van akker-en-rand te noemen — ... Boaz zou verbaasd opkijken en ons vertellen, dat hij helemaal niet op reis is gegaan,

Kerkelijk Leven

dat hij gewóón heeft gedaan, dat hij gehandeld heeft als een normale Israëliet. Hij hoefde niet naar buiten te gaan omdat de HERE al binnen was! Boaz' verbazing zou de spiegel zijn van Gods genadekracht in zijn leven. En dáár hebben wij nu de ellende van iedere wetticist, van elke farizeër. Zijn buitengewoon angstvallige wetsonderzoeken, zijn krampachtige vroomheidsuitingen, zijn telkens herhaald vragen: Hoe veel en hoe groot en hoe ver?... al die verschijnselen markeren tenslotte het feit, dat het normale leven voor hem een leven is zonder God en zijn dienst, een leven waar hij dagelijks met alle geweld uit moet breken om zijn God en Heer tevreden te stellen. Hij blijft de nauwgezette belastingbetaler. Bij hem heeft de vraag naar he t, „Hoeveel en hoe groot?” van de dienst van God dan ook telkens een verborgen keerzijde: Waar ben ik eindelijk vrij? Denkt u maar aan het gevecht tussen de scholen van Hillel en Sjammai over de vraag op welk punt van de moeitenweg je je vrouw mocht wegsturen (zie Matth. 19:3). En als de weduwe haar schuld niet kan betalen, dan mag en moet (!) het recht zijn loop hebben (Mark. 12:40). Betaal je belasting... maar geen cent méér!

Schepping en herschepping

Als je goed nadenkt, dan zie je achter dat wetticisme toch wel een heel vreemde kijk op de schepping opdoemen. Alsof God een „gewone” mens geschapen had die dan óók nog zich had te begeben in de „hogere” streken van de lof en de dienst van de HERE. Een mens met een „naad” tussen hoger en lager, tussen buitengewoon en gewoon. Bij de zondeval is het buitengewone en het hogere er bij de naad afgebroken. Wat overbleef is de „gewone” mens, de mens-op-zichzelf. Die is een zondaar omdat hij aan het „hogere” niet meer toekomt. Gods verlossingswerk betekent dat Hij de bovenverdieping weer inricht. Boven de naad wordt het hogere vertrek weer toegankelijk. De gewone mens kan weer uitbreken in de dienst van God. Inderdaad, hij breekt er uit! Uit het gewone naar het bijzondere en hogere.

Pastorale notities

Verschil van gevoelen

We zijn geneigd de toestanden in de apostolische gemeenten te idealiseren. Maar de bijbel tekent ons die toestanden niet zo ideaal. Paulus en Barnabas waren het een enkele maal zelfs zó oneens over de vraag, wie ze zouden meenemen op hun tweede zendingsreis, dat er een verbittering ontstond, zodat zij van elkaar gescheiden zijn. Volgens Galaten 2:11 heeft Paulus zijn medeapostel Petrus in Antiochië openlijk tegengestaan, omdat hij te bestraffen was vanwege zijn houding ten opzichte van de tafelgemeenschap van joden- en heidenchristenen.

In zijn brief aan de gemeente van Filippi spreekt Paulus ook over verschil van gevoelen. Daarbij drukt hij zich in het Grieks zó uit, dat duidelijk blijkt dat het toen niet enkel ging over een persoonlijk geschil, maar over een werkelijke verscheidenheid van opvatting en inzicht. Men was het met elkaar niet in alles eens. Het zal natuurlijk niet gelopen hebben over de kern van het evangelie. Wie het evangelie in het hart aantastte werd door Paulus streng bestraft. Dan waar schuwde hij nadrukkelijk: Pas op

voor die honden met hun ondermijnende praktijken, pas op voor de versnedenen! Valse profeten spaarde Paulus niet.

Maar broeders, die direkt nog niet zóver waren als ze eigenlijk wel moesten zijn, viel hij niet hard. De apostel rekende met menselijke zwakheden en gebrek aan inzicht. Hij zegt niet dat hun inzicht of houding goed was. Maar hij timmert er ook niet geweldig op los. Hij schrijft dan rustig: ook dat zal God u openbaren. Leef maar bij het woord van God. Onderzoek maar de Schriften. Bidt om de verlichting van de heilige Geest. Dan zal de Here u de weg wel wijzen, die ge gaan moet. Dan zal God u wel openbaren wat ge moet laten varen om Christus' wil. Hij zal u mettertijd in kennis doen toenemen en opwassen, indien ge u leerzaam aanstelt en de middelen daartoe naarstig gebruikt. Dit wordt dan door de apostel gezegd voornamelijk tot troost van de zwakken, die nog niet recht konden verstaan, dat de wet der ceremoniën geheel was afgedaan. Niet ieder van ons kan direkt zijn oude plunje in het godsdienstige afleggen. Als we maar oprecht de Heer Jezus als onze Heer en Heiland liefhebben en naar het woord van de Here begeren te horen en te leven, dan zal Hij ons wel verder in de waarheid leiden.

B. Telder, Bilthoven

Maar de náád blijf je altijd zien. Het uitgangspunt blijft de „gewone” mens, de mens zonder God.

De Reformatoren hebben terecht deze gedachtengang doorbroken. De zondeval betreft de gehele mens, niet een denkbeeldige verdieping boven een denkbeeldige naad. Maar de verlossing betreft ook de gehele mens, naar zijn hele menselijke volheid. Hij is „in Christus”, hij is „een nieuwe schepping”. Hij is uit de abnormaliteit van het leven zonder God gered tot het normale mens-zijn van de mens-voor-Gods-aangezicht! Gelukkig maar, dat Gods reddingswerk niet dat armelijke heeft dat iedere wetticist er aan toeschrijft. De zondaar wordt verlost — dat is radikaal. Het is niet zo dat de „gewone” mens er een „bovenverdieping” bij krijgt.

De toepassing

Dat weten we — denk ik — zo langzamerhand allemaal wel. Maar we hebben het vaak maar slecht toegepast. We zijn in feite allemaal nog zo wetticistisch. We komen nog zo vaak vanuit het denkbeeldige „gewone” mensen bestaan naar God toe om er vervolgens weer in terug te duiken. Jongelui kunnen het moeilijk hebben (en niet alleen zij) met het

bidden in een openbare gelegenheid. De kollega's vinden het maar gek: Kijk, een aardige, flinke kerel! Helemaal normaal. Maar ineens heb je het: Hij bidt! Ineens komt hij uit de kring van het gewone mens-zijn. Dat is toch belachelijk! Jawel, dat een niet-gelovige zo praat...! Maar in onze beschaamdheid nemen we het toch eigenlijk óver! We zijn dan toch maar gewone mensen die zich nergens voor behoeven te schamen, maar... we hebben ook die christelijke bovenbouw waardoor we opvallen. We zijn zo gevoelig voor de lach van anderen, omdat we zelf eigenlijk die náád nog voelen. Het christen-zijn is niet helemaal gewoon. Het is iets boven het gewone uit. En voor een ander is dat natuurlijk niet bóven- maar ábnormaal. Als we een flink bedrag schenken aan noodlijdende broeders en zusters of noodlijdende naasten in het algemeen, dan doen we daaraan wél.

Maar waarom „voel” ik dat soms ook zo? Waarom heb ik inderdaad soms dat vage gevoel van zelftevredenheid bij zo'n gift? Van welk standpunt uit heb ik dat tevreden gevoel? Neen, ik ben dan niet meer de mens-in-Christus. Want die mens gaat niet meer „iets christelijks” doen. Hij hoeft niet meer op reis. In

mijn tevredenheid ben ik de wetticistische „gewone” mens, die God tegemoetgekomen is, die uit zijn gewoonte uitgebroken is om (even) voor God te staan. Hij voelt zich voldaan over zijn reis. Hij zou die voldaanheid meteen verliezen als hij weer wist, dat zijn reis en zijn reisgenoten roemen tegen de verlossing die in Jezus Christus is.

Waarom nog goede werken?

U herkent meteen die eerste vraag van zondag 32: „Waarom moeten we dan nog goede werken doen?”. Vindt u dat een fraaie vraag? Ik niet. De katechismus is een echt goed leerboek, omdat hij af en toe verkeerde vragen stelt... onze vragen (zie vooral vraag 8 en vraag 11). Ook in zondag 32 hebben we een vraag „op het randje” (Vergeeft u me... ook deze uitdrukking is typisch wetticistisch!). Wie stelt die vraag eigenlijk? En waarom heeft die vraag de eeuwen door zoveel toebijding opgeleverd? Waarom heeft men in gereformeerde kringen nog altijd zoveel moeite om de goede werken te „plaatsen”?

Ik geloof dat de moeite in de vraag zelf zit. Het is telkens weer de vraag van iemand die de genadeprediking van de reformatie heeft gehoord en die tegelijk... wetticist gebleven is! Het is de vraag van een mens die roemt in de verlossing door Christus... en die dan ineens weer de wetticis-

tische „gewone” mens is die er moet „uitbreken” naar God toe en die dan vraagt waarom dat eigenlijk nog moet. Een onontwarbare knoop. Het uitgangspunt is in de eerste helft van de vraagzin goed — mens-in-Christus. Maar het is in de vraag zelf verkeerd geworden — de mens onder de denkbeeldige náád, de „gewone” mens van het wetticisme, de mens zonder God.

Een wetticist die zich bekeerd wordt christen!

Een wetticist die zich *schijnbaar* bekeerd wordt wetteloos!

De katechismus antwoordt op een buitengewoon mooie wijze. Een antwoord dat de vraag doorbreekt. Een antwoord vanuit Christus' herscheppende werk in de Geest. Dit antwoord maakt het zieke uitgangspunt van de vraagsteller gezond.

We zijn niet zo gemakkelijk van het wetticisme af als we aan de hand van het farizees schoolvoorbeeld misschien gedacht hadden. Als we niet werkelijk ons die bekende Schriftgegevens over schepping en herschepping *eigen maken* (dat is méér dan alleen maar verstandswerk!), dan komen we er niet van af. De mens in Christus, de nieuwe schepping. Daar kun je niet *héénreizen*. Daar mogen we *vanuit gaan*... in het geloof... omdat Goede Vrijdag, Pasen en Pinksteren onze uitgangspunten geworden zijn. Door Hem die in waarheid onze Immanuël is (art. 18 NGB).

uitmaken, in snel toenemende mate ten prooi valt aan ontredde, chaos en onmenselijkheid.

Een klein kind neemt men, als het verkeer drukker wordt, steviger bij de hand.

Met de christen is het niet anders.

Naarmate de tijden moeilijker worden en de gevaren groter, grijpt hij zich steviger aan zijn Vader vast. Dat is niet, zoals de mystiek zegt, jezelf een poosje met je geest onttrekken aan het aardse leven en je helemaal op het goddelijke concentreren. Daarvan wordt de mens uiteindelijk niet beter; als hij terugkeert, staat hij opnieuw temidden van de aardse problemen. Elia wilde zich, omdat hij walgde van de moeilijkheden en de complicaties die ze meebrachten, vluchten uit de werkelijkheid en rust zoeken. God weigerde hem dat, en heeft Elia de situatie uitgelegd en hem nieuwe perspectieven en inspiratie op zijn werk geboden. Daarna stuurde God hem opnieuw de werkelijkheid van alle dag in.

In dit verhaal toont de Bijbel ons, wat het betekent als God ons aanspoort om Zijn Woord een levende werkelijkheid te laten zijn.

Als ik zie hoe gemakkelijk sommige ouders het met de christelijke opvoeding nemen, weinig tijd besteden aan gesprek met de kinderen en bijbelstudie, en van de verslagenheid van Elia maar weinig schijnen te begrijpen, vraag ik me wel eens af, of deze ouders wel duidelijk beseffen in wat voor tijd we leven. Hoe is het mogelijk dat terwijl de wereld in een crisis van zekerheden verkeert, en onze kinderen daarvan diepgaand de invloed ondergaan, zij zo gerust zijn en vaak zo veel tijd hebben voor allerlei zaken? De feitelijke en geestelijke veranderingsprocessen berouwen het gezin steeds sterker. De verwarring over wat waar is, wat waarde heeft, een nieuw levensgevoel waarin de normen van een (weliswaar kwijnende) christelijke levensstijl en ethiek nauwelijks meer gelden of zelfs afgedankt worden, ontwikkelingen op politiek en maatschappelijk terrein moesten het christenvolk en in het bijzonder de ouders, in de hoogste staat van paraatheid brengen. Dit is een militaire term, min of meer bewust gekozen. Ik wil er nog een aan toe voegen. Een belangrijk deel van de opvoeding is: de kinderen weerbaar maken. Weerbaar om straks met de wapenrusting van God, als actieve christenen, de maatschappij in te gaan en als getuigende christenen een leesbare brief van Christus te zijn. Leesbaar: dat betekent dat de mensen van deze tijd, die tobben met de vragen waarmee ze steeds vaster komen te zitten, Christus' Woord kunnen aflezen van ons.

Weerbaar betekent ook, dat de kerk haar kinderen zo opvoedt, dat ze de Heer der Kerk op waardige en sterke wijze kunnen vertegenwoordigen in de wereld.

Hoe is het dan te rijmen met deze moeilijke en veelomvattende opdracht, dat in menig gezin zo gemakkelijk over deze dingen heen geleefd wordt? Hoe kan het in overeenstemming zijn met deze grote verantwoordelijkheid, als het aantal echtscheidingen in orthodox-protestantse kringen met 40 procent is toegenomen?

Hoe zullen jonge mensen spreken en handelen vanuit een levend geloof, als er thuis over vele dingen gepraat werd, behalve over het geloof? De Bijbel kan voor hen niet een lichtgevende lamp worden om de weg te vinden in de doolhof van problemen, als thuis Gods Woord niet meer betekende dan het traditionele slot aan de maaltijd.

De kerk krijgt het steeds moeilijker, haar terrein wordt kleiner. Aan alle kanten krijgt ze klappen en schoppen te verduren. In de samenleving schreeuwt men om verandering van structuren en systemen, en verwacht daarvan alle heil en uitredding. Men eist van de kerk dat zij in de prediking daaraan gaat meedoen. Economisch en politiek geweld wil men inzetten ter verbetering van de wereld. In de werkgelegenheid heersen trieste toestanden die demoraliserend werken op de gezinnen en zeker ook op de kinderen.

Het geroep om vrijheid voor de mens wordt sterker, vrijheid in de huwelijksmoraal en in het gebruik van het lichaam, vrijheid zelfs in het doden als men dat wil. We krijgen te maken met een anti-autoritaire gezindheid, waarin gehoorzaamheid en gezag principieel ontkracht worden, en met een verregaande corruptie die elke vorm van vertrouwen ondermijnt. Als je dit op je in laat werken en er verder over nadent, huiver je.

Toch is dit de samenleving, waarin onze kinderen opgroeien. Zij ondergaan de directe invloed hiervan, direkter dan aan de buitenkant blijkt. Zij dreigen soms meegezogen te worden, omdat veel van wat ze ontdekken een sterk appél op hun menselijke gevoelens doet. Wat kan een tiener opstandig worden, en wat wordt hij soms door anderen opstanding gemaakt, als hem de wantoestanden in de wereld worden verteld of op scheve wijze worden voorgesteld! Ik heb jongelui ontmoet die leden onder het menselijk lijden en het onrecht waarover ze hoorden, en die onder invloed daarvan volledig de kluts kwijt waren.

De ouders en de kerk waartoe zij behoren, moesten er dus alles voor inzetten, dat de opgroeiende kinderen zo vertrouwd raken met de Bijbel, dat ze in staat zijn tegen de vloedgolf van modernisme en atheïsme staande te blijven niet alleen, maar daartegen ook een sterk getuigenis af te leggen. Want ook voor onze tijd geldt Jezus' woord: „En u zult

G. J. VRIJMOETH — ZWOLLE

De Bijbel in het gezin (2)

Niemand van ons zal er moeite mee hebben te erkennen, dat het Woord van God de hoogste norm dient te zijn voor het handelen en denken van de mens. Wij zijn grootgebracht met deze gedachte, en Opbouw zou niet bestaan zonder deze erkenning.

Er moet echter aan toegevoegd worden, dat het erkennen van deze waarheid nog niet behoeft in te houden, dat ze voor ons een levende werkelijkheid is. Het is een goed ding, dat ons in de prediking regelmatig wordt voorgehouden, dat het belijden met de mond niet voldoende is, maar dat de taal van het hart beslissend is.

Dit vertalen we, als we spreken over de Bijbel in het gezin met de vaststelling, dat de aanwezigheid van de Bijbel in huis, zelfs het (plichtmatig) lezen eruit, niet voldoende is als het daarbij blijft. Het krijgt pas zin en betekenis, als de ouders, met en voor hun kinderen, intens bezig zijn met de vraag, hoe het Woord van God, als leidraad voor het geloof en als hoogste norm in de levenspraktijk, gestalte kan krijgen.

Om deze vraag gaat het in de christelijke opvoeding. Wie eenmaal „ja” heeft gezegd tegen de Bijbel, staat onmiddellijk voor de vraag hoe de wil van God in de werkelijkheid van elke dag moet toegepast worden. Want de Bijbel geeft niet een pasklaar antwoord op allerlei vragen van ons, maar wijst ons wel de wegen waarlangs de oplossing gevonden wordt.

Daarom heeft het weinig zin te praten over de opvoeding, en helemaal geen zin er praktisch mee bezig te zijn, als Gods Woord in ons gezin niet dagelijks een levende bron is, of zoals de Bijbel zelf zegt: een licht op onze weg.

Dit klemmt te meer, nu de samenleving, waarvan onze gezinnen deel

Mijn getuigen zijn...". En om de kinderen dit te leren is de gegeven tijd tussen de wieg en de middelbare school nauwelijks voldoende. Het is daarom onvoorstelbaar dat òn in de gezinnen òn in de kerk zoveel kostbare tijd verloren gaat met zaken, waarover velen zich druk maken, maar die weinig betekenen voor de opvoeding en christelijke vorming van de komende generatie.

Het falen van veel gezinnen is een even onmiskenbaar als verontrustend gegeven. Het blijkt dat — in het algemeen gesproken — de ouders steeds minder vat hebben op de jeugd.

In de opvangcentra voor drugpatiënten neemt het aantal jongeren uit christelijke milieus toe, het weglopen uit huis wordt in toenemende mate ook uit kerkelijke gezinnen een feit. Wij staan voor de hoogst ernstige vraag, hoe dit mogelijk is als het Woord van God de heerschappij moet hebben in de gezinnen.

Zonder twijfel speelt hier het generatieconflict een rol: de oudere generatie, opgevoed in een andere tijd, zou de jongere niet meer kunnen volgen en begrijpen. Toegegeven moet worden dat het inderdaad niet meevalt zich te verplaatsen in de leef- en denkwereld van de hedendaagse jeugd. Groter dan ooit is de snelheid waarmee de verschijnselen zich voordoen en weer veranderen. Kledij, uiterlijk, wijze van optreden — wat een enorm verschil met de tijd toen we zelf jong waren!

Maar het gaat veel te ver, om hieruit de geweldige problemen in de opvoeding te verklaren. Want waar belangstellende liefde en een niet aflatende bemoeienis van de ouders is om namens God naar hun kinderen te luisteren en met hen te spreken vanuit het Woord van God, daar overbrugt de liefde een zeker tekort aan begrip.

Er zijn zeer grote mensen uit eenvoudige gezinnen voortgekomen, omdat de kinderen opgroeiden rondom het sprekende en altijd krachtige Woord van de Heer. „Waar twee of drie in Mijn naam bezig zijn, daar ben Ik". De realiteit van deze belofte houdt niet op bij de deur van de kerk. Het is een belofte van enorme kracht voor het gezin, mits men beseft, dat Gods zegen en Zijn aanwezigheid gebonden zijn aan een eerbiedig samen luisteren naar Zijn Woord en een samen bidden vanuit de situatie van deze tijd.

Kinderen, die opgroeien in het krachtenveld van deze genade van God, kunnen nooit vanwege een generatieconflict in moeilijkheden komen. Tegen deze achtergrond wordt het duidelijk, hoe onverantwoord het is, de Bijbel in het gezin te openen als een ritueel dat er nu eenmaal op een gezette tijd bijhoort, en meer niet.

Iemand zei eens: „Ik weet niet of onze Jan gelooft of niet. Wat ik wel weet is, dat hij vreselijk warm loopt voor een aktie tegen de armoede in de ontwikkelingslanden".

Jan was 15 jaar.

Het is natuurlijk best mogelijk dat Jan in een stormachtige periode was, waarin hij fel van leer trok tegen menselijk onrecht. Daarover moeten ouders zich niet erg verbazen. Maar wel hebben deze ouders 15 jaar de tijd gehad samen met hun jongen de Bijbel te lezen, met hem te bespreken wat God daarin te zeggen heeft ook over de hedendaagse vraagstukken, en nauwlettend acht te geven op de ontwikkeling van hun zoon.

Een ander zei: „Ze is nu 14 jaar, en ineens wil ze niet meer naar de kerk. De Bijbel en de kerk doen haar ook niet veel meer, zegt ze."

Nog iemand: „We zijn een gereformeerd gezin, dat moet onze zoon toch wel wat zeggen. Hij heeft nooit tekort gehad, had een goed leven en we namen hem altijd mee naar de kerk. En nu gooit hij opeens alles weg, wil geen bezit, keert zich tegen alles en iedereen, loopt er als een landloper bij en wil van het geloof niets meer weten."

Dit zijn enkele voorbeelden, uit de praktijk genomen. Het hadden er nog veel meer kunnen zijn.

Het heeft geen enkele zin, achteraf nog een beschuldigende vinger uit te steken.

Liever moeten we de ouders, die (voor hun gevoel plotseling) met deze droevige problemen geconfronteerd worden, trachten te helpen alsnog er uit te komen. En wat dat betreft, het gebed van een rechtvaardige vermag veel.

Waar het wel om gaat is ons allen deze klemmende en allebeslissende vraag voor te leggen: is het Woord van God van meet af aan in de opvoeding van ons kind aan het woord? Zoeken wij als man en vrouw steeds naar de beste weg om onze kinderen te leren naar hun Vader te luisteren, en hebben wij daarvoor onze tijd regelmatig ter beschikking? Nemen wij de moeite, ook als andere dingen ons eigenlijk roepen, om de kinderen de dingen van deze wereld in het licht van de Bijbel te laten zien?

Het is funest, als kinderen regelmatig naar de televisie kijken, zonder de aanwezigheid van de ouders. Zo laten we de opvoeding over aan een ander, die er zeker bij is.

Want als wij zouden verzuimen onze kinderen in te lichten over het Koninkrijk van God, de duivel vergeet stellig niet hen op te leiden voor het rijk der duisternis. Hij maakt gretig gebruik van elk moment dat wij hem laten.

De zo vaak gezongen psalm 34 krijgt zo een nieuwe en diepe zin: „Komt, kinderen, luistert naar mij, ik zal u de vreze des Heren leren."

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

BRIEF VAN OVERZEE

Een vorig jaar vertelde ik u, hoe ik met Kerstfeest een telefoongesprek heb gehad met een havenpredikant in Singapore in opdracht van een of andere club? Jawel. U hebt daarin meegeleefd: hoe een solist in een verre havenplaats de kansen gebruikt om vogels van allerlei pluimage te voeren met het Evangelie van Jezus' geboorte. Dit jaar kreeg ik dezelfde opdracht: breng de groeten van de club over aan onze man in Singapore, op eerste kerstdag direkt na de morgendienst. Dat deed ik. Later ontving ik een schriftelijke reactie van onze man, die u misschien wilt meelesen.

Beste D.,

allereerst hartelijk dank voor het telefoongesprek, dat je hebt gehad met mijn zoon. Het spijt me erg dat we dat hebben gemist. Op het moment dat jij belde bungelde ik waarschijnlijk ergens tussen hemel en aarde, pardon, tussen hemel en zee, aan een touwladder van een Shelltanker. Dien en ik waren namelijk bezig een beetje kerstsfeer te brengen aan boord van dat schip. Het pakte echter heel anders uit dan we ons hadden voorgesteld. De kapitein had me per telegram gevraagd om kerstcadeaux voor de hele bemanning van 36 koppen. Dien is er op uitgegaan en heeft er uitstekend voor gezorgd. Zelf zorgde ik, dat alle met Kerst binnenliggende schepen, dus ook dit schip, een bloemstukje van orchideeën kregen als tafelversiering voor het kerstdiner. Eigenlijk had de bewuste tanker langszij moeten komen op het Shell-eiland Pulau Bukom, maar dat werd ineens veranderd en het schip kwam terecht op de rede met explosieven, ver uit de kust.

Voor de gezelligheid ging Dien mee, met een motorsloep waar het agentschap voor had gezorgd, de rede op. De bestuurder van de launch (sloep) wist niet waar het lag, sprak geen Engels en heel weinig Maleis, terwijl wij geen Chinees spreken. Met enige moeite ontdekten wij het schip, maar toen we langszij kwamen ontdekten we met schrik: dat het schip geen gangway (trap) uit had — maar alleen een lange, slingerende touwladder. De mand met cadeaux werd aan boord gehesen, waarbij één pakje het ruime sop verkoos. Gelukkig had Dien voor reserve gezorgd. Op dezelfde manier ging het bloemstuk naar boven. Maar toen moesten wij! Dien durfde het niet aan en bleef veilig in de launch. Ik ben met ware doodsverachting de hoge touwladder opgeklommen. Veilig aan boord werd alles erg gewaardeerd. Langs dezelfde weg moest ik terug; juist omstreeks dat moment moet jij hebben opgebeld. Nogmaals, het spijt me dat je ons niet thuis trof; maar ik hoop toch dat ik — door er op uit te gaan — een beetje bezinning heb mogen brengen aan boord van de schepen, waar eigenlijk constant wordt doorgewerkt en men vaak de datum niet eens weet.

Zo heb ik tussen 22 en 26 december verschillende bloemstukken aan boord gebracht. Verder kregen alle Nederlandse schepen vanuit Rotterdam van het Comité „Kerstfeest op Zee" een pakket, waarin ondermeer een tape zit van een eenvoudige kerstviering met koor, Schriftlezing, gebed en een toespraak. Dit jaar was het mijn beurt om de toespraak te houden; in augustus al opgenomen. Ten behoeve van de Engels, Spaans en Maleis sprekende bemanningsleden staat er ook altijd een deel in deze talen op de tape.

Aan de wal hebben we verder een uitgebreid kerstprogramma afgevoerd. Op zaterdag 18 december hadden we al een kerstfeest voor zeevarenden ten huize van een der commissieleden. Zelf kunnen we zo'n grote party niet hebben — maar dit huis ligt prachtig op een heuvel, vlak bij zee en te midden van veel groen. We hadden eerst een serieus gedeelte met een jeugdkoor (kun je hier tegen Kerst altijd volop krijgen) terwijl Dien en ik het Bijbels kerstverhaal voordroegen — zoals het door een dichter is weergegeven. Daarna een diner en tot slot gezelschapsspelen, waarbij ons jeugdbewegings-verleden ons goede diensten bewees. En uiteraard werd er tussendoor heel wat afgepraat.

De dag daarop hadden we een gemeenschappelijke kerstviering met de Katholieken, georganiseerd door de dames die op de Hollandse School godsdienstles geven. Daar het door de grote afstand hier moeilijk is iets in te studeren, hebben de dames een soort Kerst-tableau vivant samengesteld, waarbij de kinderen op hun plaatsen kwamen te staan tijdens het zingen van een toepasselijk lied, na het lezen van het Evangelie. Dat was bijzonder stijlvol. Na een korte toespraak, waarin ik de verbinding legde tussen het Bijbelverhaal en het heden,

vertelde Dien een verhaal. De kerk was geheel bezet — ruim 200 aanwezigen — en alles viel erg in de smaak.

Na een dag uitblazen (nu ja, de scheepsbezoeken gaan altijd door) hadden we 's avonds dienst in het Seafarer's Centre een dienst van „Negen Schriftlezingen en Liederen”, waaraan mijn Engelse en Duitse collega's, ikzelf, een Chinees en enkele Engelsen en Nederlanders meewerkten. Ook hier was weer een kerstkoor aanwezig.

Kerstavond hadden we een kerstviering met de bewoners van onze flat, kinders en ouderen, bij ons thuis. Het kerstgebeuren werd aan de kinderen nagevraagd. Leuke reacties. Enkele kinderen speelden meerstemmig op de blokfluiten. Dien vertelde weer een kerstverhaal en tot slot mochten de kinderen een aardige decoratie maken om mee naar huis te nemen. En toen kwam zoon Remco ons roepen want zijn carol-choir (hij leidt dit jaar het koor van de Presbyterian Church, 45 man sterk) zong voor de entree van de flat enkele kerstliederen. Het maakte diepe indruk. Fijn, want het is erg moeilijk iets te organiseren voor vogels van zó verschillende pluimage.

Na het feest gingen Dien en ik nog even naar het ziekenhuis, waar een Amerikaanse jongeman ligt, die hier geen enkele relatie heeft. Iemand van onze getrouwen ontdekte dat, toen de man hier al een maand of vijf lag zonder ooit enig bezoek te krijgen. Ze waarschuwde ons. Door middel van onze „Waaierpalm” hebben we een oproep voor ziekenbezoekers gedaan. Die had veel resultaat. De jongen, die levensmoe was geworden, is er mentaal weer helemaal boven op gekomen en gaat nu ook lichamelijk vooruit.

Christmas Eve op je eentje is voor een Amerikaan natuurlijk verschrikkelijk; daarom hebben we hem een beetje kerstsfeer gebracht. De volgende morgen is zoon Remco er nog geweest met zijn koor, ze hebben in het ziekenhuis gezongen voor de zieke zeevarenden. Dat vond hij geweldig. Daar slechts 5 procent van de bevolking Christen is, zingen ze niet voor het hele ziekenhuis.

Wij besloten de kerstavond, net als vorig jaar, met het bijwonen van de kerstdienst-met-kaarslicht, een openluchtsamenkomst in de tuin van de Presbyterse Kerk. Ieder krijgt een brandende kaars en een liederenbundeltje en daar sta je samen te zingen met een band van het Leger des Heils. Liederen afgewisseld met Schriftlezing. Indrukwekkend. En extra fijn was dat een ander zorgenkind van ons, een Nederlandse jongeman die door een ontploffing aan boord voor 60% was verbrand, voor het eerst het ziekenhuis even uit mocht om hier aanwezig te zijn. Hij was samen met zijn vrouw, die al die tijd hier heeft geloged op kosten van hun maatschappij, en die wij in de Nederlandse gemeenschap hebben ingevoerd om haar uit haar isolement te verlossen.

Nu hoop ik het een paar dagen iets rustiger te hebben om me voor te bereiden op een reis met het passagierschip Rasa Sayang, een kruiser met Noorse staf, die geregeld geestelijke verzorging aan boord wil hebben. Zo iets wordt door diverse predikanten uit Singapore verzorgd, die hun gezin mee mogen nemen. Van 3 tot 13 januari is het mijn beurt en Dien gaat mee. Remco zit voor zijn eindexamen. Aan

boord moet op zondagmorgen een Engelse kerkdienst worden gehouden. Verder worden er discussiegroepen georganiseerd, om de mensen voor te bereiden op de godsdienstige en culturele achtergronden van de plaatsen, die bezocht worden: Jakarta, Surabaya, Bali. Je staat er steeds van versteld, hoe onvoorbereid de meeste mensen op reis gaan.

Inmiddels is mijn toch al niet kleine werkkring uitgebreid met de geestelijke zorg voor de Nederlandse gemeenschap van de Shellkolonie op Brunei, Noord-Borneo. De hele kolonie had om hulp gevraagd aan de Presbyteriaanse Church; de bedoeling was dat er elke maand een predikant zou komen. Dat zouden de Engelse, Chinese en de Nederlandse predikant om de beurt doen. Deze maand was het mijn beurt; toen bleek dat de Nederlandse gemeenschap graag vaker een Hollandse dienst wil hebben zodat ik er nu om de andere maand heen ga. De officiële Presbyterian Service houdt in, dat je op zondagmorgen drie diensten achtereen leidt: eerst de Chinese (waar je in het Engels spreekt en een Chinese tolk naast je hebt staan), dan een Engelse en tot slot een Nederlandse. Dat laatste geldt alleen voor mij; mijn collega's komen er met twee diensten af. De zondagen dat er geen predikant is behelpt men zich met „tape-diensten”. Maar het is bepaald prettig, zelf iets te kunnen doen voor zo'n enthousiaste gemeenschap.

En zo is mijn werk zeer gevarieerd. De vorige maand moest ik naar Hongkong, waar een internationale conferentie voor koopvaardijpredikanten in het Verre Oosten werd gehouden. Wij hadden toevallig een relatie in Hongkong en een uitnodiging om te logeren. Gedurende de week, dat ik confereerde, trok Dien er met hulp van de gastheer op uit. Daarna zijn we nog een week extra gebleven en hebben samen Hongkong verkend. Een imposante en bloeiende wereldstad, zeer Chinees, waar Singapore maar een dorp bij is. Toch vinden wij Singapore een prettiger plaats om te leven; daar is tenminste veel groen. Hongkong is een grote beton-jungle. Maar het was een machtige ervaring.

We vlogen terug via Bangkok, voor een tweede ontmoeting met de Nederlandse gemeenschap. Die ontmoeting ervoeren we als weinig zinvol. De mensen die kerkelijke belangstelling hebben, zijn meestal geïntegreerd in een van de plaatselijke kerken. Daarom was aan kerkdiensten geen behoefte. Voor een discussie-avond werden met moeite 14 mensen bij elkaar geharkt. Die avond was wel erg leuk; je kunt merken dat het peil van de gemeenschap in Bangkok veel hoger is dan dat te Singapore (meest academici), maar het heeft weinig zin om voor zo'n kleine groep zoveel moeite te doen en zoveel geld uit te geven. Om huisbezoek werd hier evenmin gevraagd, zodat we er slechts een lang weekend hebben doorgebracht. Nu heeft Bangkok veel boeiende dingen. We hebben een paar onvoorstelbare tempels bekeken, bezochten de schilderachtige markt, maakten een tocht door de kanalen — wat prozaïsch klinkt maar zeer romantisch en pittoresk is. Maar nu hebben we Bangkok geschrapt van ons werkprogramma.

Zo, je bent weer op de hoogte van ons wedervaren. Breng onze hartelijke groeten aan de club en wens alle leden een gelukkig nieuwjaar en de zieken een voorspoedig herstel. Is in jullie gezin ook alles goed? Voor jullie en je kinderen ook een goed 1977 toegewenst en de hartelijke groeten van huis tot huis.

Je S.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

2 KONINGEN 23 : 25-27
en 2 KRONIEKEN 35 : 20-36 : 4

Josia's reformatie had het hart van het volk niet bereikt. Voor Jeremia was het een droevige zaak, dat te moeten constateren en daartegen te moeten profeteren. Om zijn profetieën uit de tijd na Josia in het juiste licht te zien, moeten we weer even een duik nemen in de historische achtergronden.

Assyrië

Tien jaar nadat het wetboek in

de tempel gevonden was en Josia zijn reformatie ter hand genomen had, werd de wereld opgeschrikt door het bericht dat Ninevé gevallen was. Ninevé was de hoofdstad van het Assyrische wereldrijk. Ruim 150 jaar voor de val van de stad had Jona al tegen de stad moeten profeteren. Maar toen was Ninevé nog aan de ondergang ontsnapt. Maar uiteindelijk onderging Ninevé hetzelfde lot dat de Assyriërs aan zoveel andere steden hadden toebedeeld. De Assyriërs stonden zelfs in die tijd bekend als een hard en meedogenloos en wrede volk. Het Tien-stammen-rijk had dat ondervonden. Het was door de Assyriërs volkomen van de kaart geveegd. De bevolking ervan was voor een groot deel weggevoerd in ballingschap en Samaria was grondig verwoest. De Assyriërs pasten die methode vaker toe. De

bevolking van het veroverde gebied werd gedeporteerd en in het opengevalen gebied werd een andere bevolking gebracht. Op die manier werd elke vorm van politiek verzet gebroken. De gedeporteerde volken konden geen politieke macht meer ontplooiën. Op die manier werd ook het bestaan van het Tien-stammen-rijk voor goed gebroken.

In diezelfde tijd had Assyrië ook Juda en Jeruzalem bedreigd. Gelukkig regeerde toen de godvrezende koning Hizkia in Jeruzalem. Hij ging met de noodsituatie en de assyrische bedreiging naar Jahweh toe. En de HERE heeft toen op ongedachte wijze het leger van de Assyriërs vernietigd zonder dat er een schot gelost werd (2 Kon. 17-19).

Maar na de dood van Hizkia had Manasse zich aan Assyrië onderworpen, en was Juda een assy-

rische vazalstaat geworden. Tegen het eind van Manasse's lange regering begon het assyrische rijk echter te verzwakken, mede door de opkomende macht van Babel. Manasse dacht daarvan te kunnen profiteren en kwam tegen de Assyriërs in opstand. Maar de Assyriërs waren nog sterk genoeg om zo'n volkje als Juda de les te lezen en Manasse werd zelf voor een tijd meegevoerd in ballingschap. Voorlopig zou Juda zich nog onder de Assyriërs moeten schikken.

Maar de verzwakking van het Assyrische Rijk zette zich door. Ongeveer 25 jaar na Manasse's opstand, verklaarde Josia Juda tot een onafhankelijke staat. Dat was in dezelfde tijd waarin het wetboek van Jahweh in de tempel teruggevonden werd. Het godsdienstige herstel en het politieke herstel vielen samen.

Zo was het (3)

Een kleine gemeente heeft iets voor boven een grote. Een herder en leraar moet wonen in het midden van zijn volk. Hij moet de schapen van de kudde kennen. Dat is in een grote gemeente niet goed mogelijk. En het is toch nodig, voor de preken bijvoorbeeld. Een voorganger moet weet hebben van de zonden en noden en zorgen van de gemeenteleden. Hij kan het leren kennen op huisbezoek, doopbezoek, tuchtbezoek. Ook door zogenaamde „bliksembezoekjes”. Dan kan hij z'n hoorders ook leren kennen in het dagelijkse leven. In de kerk zitten we allen met gezichten, alsof we nooit een oortje versnoept hebben. En op huisbezoek worden ook geen onvertogen woorden gesproken. De Bijbel ligt klaar en de sfeer is op z'n zondags zal ik maar zeggen. Als ik onverwacht eens binnenkwam was ik ongemerkt wel eens getuige van een behoorlijke scheldpartij. En vloeken hoorde ik dan ook wel eens. Dat komt bij een huisbezoek natuurlijk niet voor. Wel kan men dan soms vreemde zaken tegen komen. In een Bijbel wordt soms een bril gevonden, die al lang zoek was!

Het is goed als een dominee de gemeenteleden leert kennen in het gewone, dagelijkse leven. Niemand van ons is zo godvrezend als hij schijnt te zijn. We zijn niet zo vroom als wij ons bij officiële gelegenheden voordoen. We doen ons meestal beter voor dan we in ons werkpakje zijn. Dat is met mij zo en met ons allen waarschijnlijk.

Ik leerde de leden van de kleine gemeente beter kennen dan die van de gemeente van 1350 „zielen”. Vóór de vrijmaking bezocht ik de kerkleden eens in de drie jaar op huisbezoek. De leden van de vrijgemaakte kerk bezocht ik zonder moeite elk jaar. En als het nodig was vaker.

Ik merkte beter dan tevoren, dat het met de kennis van de Schrift en er niet best voorstond. Vermoedelijk is het in de loop der jaren niet beter geworden. Vooral nu er weinig gemeenteleden lid zijn van een mannen- of vrouwenvereniging. Om van de jeugdverenigingen maar niet te spreken.

Ik wilde daar iets aan doen. En dat wilden velen met mij ook wel. We vormden een bijbelkring voor de broeders en één voor de zusters. Die kwamen om de andere week samen. En ik besprak dan een gedeelte van de Schrift. Dat heb ik enkele jaren tot mijn genoegen gedaan.

We begonnen ook een kerkbladje te stencilen. Daarmee had ik hetzelfde doel als met de Bijbelkringen. Beter thuis raken in de Schrift, om daardoor ook de HERE beter te kennen in alle doen en laten. In het eerste blaadje schreef ik het volgende:

„Het is ons doel niet de bestaande kerkbladen te vervangen. Wie de Reformatie of de Vrije Kerk leest ga daarmee door, evenals met het provinciale blad. Maar niet allen kunnen de zware kost van de Reformatie verwerken. Voor sommigen zijn de bestaande kerkbladen ook te duur. Zodat velen vrijwel geen lectuur hebben om hun kennis van de Schrift te verrijken.

Met die kennis is het niet best geseld. Men kent vaak beter overgeleverde begrippen dan de Schrift. En die begrippen belemmeren het verstaan van de Schrift soms meer dan dat ze die bevorderen. Ps. 19 : 8 zegt: „De Wet des HEREN — we mogen wel zeggen de Schrift of de Onderwijzing van de HERE — is volmaakt, zij verandert het leven, de getuigenis van de HERE is gewis, geeft de eenvoudige wijsheid.” In diezelfde Psalm lezen we ook: „De opening van uw woorden geeft licht en maakt de eenvoudigen verstandig”. En de Here Jezus heeft gezegd: „Ik dank U, Vader, Here des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt en hebt ze aan kinderen geopenbaard.”

We hoeven gelukkig niet geleerd te zijn om de Schrift te verstaan. We hoeven geen dikke boeken te bestuderen om wijs te worden tot redding van ons leven. Er zijn geleerden, die door hun zogenaamde geleerdheid de Schrift juist niet verstaan!

Hoofddoel van ons schrijven zal zijn: opening van de Schrift voor gewone mensen, met normaal verstand. We hopen, dat velen als de Bereërs het Woord ont-

vangen met alle toegenegenheid, onderzoekende dagelijks de Schrift of deze dingen zo waren. Schriftonderzoek is de taak van elk gemeentelid. De HERE verlichte ons verstand en opene onze harten, opdat wij de Schrift mogen verstaan, die ons wijs kunnen maken tot zaligheid.”

Dat schreef ik op de voorkant van het blaadje. Het had geen 8, geen 6, geen 4 pagina's, het waren er maar 2. Eén blad papier, aan beide zijden beschreven of liever: getikt. Met voornamelijk verklaring van een Bijbelgedeelte.

Op de achterkant schreef ik: „Leest wat er staat en laat staan wat er staat”. Misschien zegt iemand: dat spreekt nogal vanzelf of dat is nogal wiesdes. Zo vanzelfsprekend is dat niet. Het is vaak voorgekomen en komt nog voor, dat wij de Bijbel lezen door een bepaalde bril. Met een Kuyperiaanse- of ook een Schilderiaanse-bril op. Natuurlijk is dat geen opzet, maar in werkelijkheid gebeurt het wel. Dat speelde in de dagen van de vrijmaking ook een rol. Ik noem als voorbeeld Hebr. 10 : 28: „Als iemand de wet van Mozes ter zijde heeft gesteld, wordt hij zonder mededogen gedood op het getuigenis van twee of drie getuigen. Hoeveel zwaarder straf, meent gij, zal hij verdienen, die de Zoon van God met voeten heeft getreden, het bloed des verbonds, waardoor hij geheiligd was, onrein geacht en de Geest der genade gesmaad heeft? Want wij weten, wie gezegd heeft: Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden! En weer: De Here zal zijn volk oordelen. Vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God”.

Daar staat dus: Een overtreder van de Wet, onder het Oude Verbond, werd met de dood gestraft. Zwaarder straf zal, onder het Nieuwe Verbond, iemand ontvangen, die het bloed van Christus, waardoor hij geheiligd was, onrein heeft geacht. Dat staat geschreven, opdat wij bang zouden zijn voor Gods toorn en zouden

waken en bidden, opdat wij het bloed van Christus niet zouden verachten.

Wie door het bloed van Christus geheiligd was, kan dus verloren gaan. Wie gedoopt is in en het Nieuwe Verbond is opgenomen, kan verloren gaan. Bondsbreuk is ook onder het Nieuwe Verbond mogelijk. Het staat er duidelijk. Maar „geleerden” hebben er wat anders van gemaakt. Zij hebben geleerd: Wie door het bloed van Christus geheiligd is, wordt beslist behouden en kan niet verloren gaan. Het Verbond kan niet verbroken worden en een echte bondeling heeft geen straf meer te vrezen.

Als ik er op wees, dat hier toch duidelijk staat: wie door het bloed geheiligd is kan dat bloed onrein achten en verloren gaan, dan was het antwoord: „Dat kan niet”. Ik weer: Maar het staat er toch? Dan was het antwoord: „Hier is sprake van uitwendige heiliging en van een uitwendig verbond. Wie innerlijk geheiligd is, en innerlijk bij het Verbond behoort, heeft nooit meer straf te vrezen”.

Bij bespreking van deze zaken met de synodale kerkeraad werd uitdrukkelijk gezegd: „Onder het Nieuwe Verbond is van de toorn Gods geen sprake meer, het Verbond kan niet verbroken worden, van echte straf kunnen we daar niet spreken”.

De Schrift werd gelezen door een Kuyperiaanse bril. En de leer van de grote Kuyper had zo grote invloed, dat men „niet liet staan wat er staat”.

Zo schreef ik ongeveer in het eerste blaadje. We stencilden het met z'n drieën. We hebben er veel plezier mee gehad. Maar ook veel narigheid. We hadden weinig technische kennis en verknoeiden veel papier en inkt. Soms wou ik heel de zaak wel door het raam gooien. Dan weer een van de anderen. Maar we hebben volgehouden. Al doende leerden we wat. Maar volmaakte „stencilers” zijn we niet geworden. — Tot dusverre, zoals onze voorlezer vroeger zei.

M. DE JONGE — DEN HAAG

Vlammen aan de horizon (4)

Mink van Rijdsdijk vertelt in haar boek — zo zagen we vorige keer — boeiend over het land. Maar ook over de Soembanezen zelf. Grit vindt het maar moeilijk om aansluiting bij hen te vinden.

Ze bezoekt een oud echtpaar. Hij is emeritus-predikant. Heel vroeger was hij opgenomen geweest in het gezin van Grit's grootvader, „de pendita”. „Het vrouwtje was klein en schriel, haar ingevallen borstkastje had iets aandoenlijk versletens. De tandeloze mond liet donker verkleurd tandvlees zien, gevolg van het sirih pinang kauwen, dat ze kennelijk veel jaren had gedaan. (...) Haar man moest ongeveer even oud zijn, maar zijn kleine gestalte was zo martiaal, zijn manier van kijken zo onverschrokken en heerszuchtig dat het vrouwtje, dat een paar passen achter hem stond, er nog kleiner en kwetsbaarder door leek te worden. (...) De stramme, blote benen van de oude Liku waren vuil en stoffig, de kain, die hij om zijn lendenen droeg was vaal en versleten, zijn overhemd in nog slechtere staat. Emeritus dominee, dacht ze, de weldoorvoede en goed geklede weleerwaarde heren in Holland moesten hun collega eens

zien.” En dan laat Liku haar de brieven zien, die pake hem vanuit Holland schreef. „In iedere brief vermaande hij mij. Dat was goed, want ik ben een verstokte zondaar. Daarom was het goed dat hij mij vermaande. Hij was hard, maar zo moest hij ook zijn. Ja, hard waren zijn woorden, maar hard was hij ook voor zichzelf. Je moet slaaf zijn Liku, schreef hij, slaaf van de Heer.” Moelijk is voor haar de omgang met haar eigen hulpen, de usi's uit de kampong. Als er eens een inheemse vrouw langs komt, blijkt deze de moeder van een van de meisjes te zijn. Maria zal binnenkort moeten vertrekken, want ze gaat trouwen en dan blijkt ze, 16 jaar, de derde vrouw te zullen worden van een 70-jaar oude, rijke man. Een oemboe, iemand van adel. De bruidschat, mbelis, is al geregeld. Ze vraagt haar dan „Geloof je dat het goed is te trouwen met een oude man, die niet in God gelooft?” en krijgt als antwoord „Ik geloof wat ik geloof. De oemboe eert mij en mijn familie door mij te huwen. (...) Ik zal zeker naar de kerk gaan en luisteren naar de genade die God over mij uitstort.” En als ze dan na een poosje Maria nog eens opzoekt ontdekt ze dat „van de vrijmoedige, frisse usi niet veel meer over was dan een schimmig vrouwtje met een dikke buik, dat zwijgend en schuw op haar hurken zat en met neergeslagen ogen een nauwelijks verstaanbaar ja of nee liet horen op pogingen tot een gesprek.” Dat ze dan daar kapot van is, ligt voor de hand. Later

sprekt ze er één van de Soembanese predikanten over aan en die zegt duidelijk „Ik ben tegen de adat, die de mbelis voorschrijft. Maar ik heb mijn lestje al geleerd. Mijn vrouw en ik zijn uit liefde getrouwd, het was haar vrije wil ja tegen mij te zeggen. Ik heb mijn vrouw tegen de wil van haar ouders in en zonder bruidschat te betalen tot de mijne gemaakt en heb dus met de adat gebroken. En weet u wat dat voor gevolgen heeft gehad? Toen ons kind nog geen maand oud was, werd het door de familie van mijn vrouw weggehaald. Begrijpt u?” En wat zeiden de collega's? „Dat Filippus dom is, dat Filippus er beter aan deed de bruidschat te betalen en dat daarna vanzelf alles goed komt.” En wat gebeurt er met een meisje, dat zich verzet tegen de wil van haar ouders? „Haar vader sluit haar op in een tuinhuis, iedere dag zal hij langs komen om haar af te ranselen net zolang tot ze toegeeft. Als ze wijs is, zal dat vlug zijn, maar als ze volhoudt — ach dan krijgt hij haar ook wel murw en daarna mag de bruidegom komen. Zo gaat dat. Ik schaam mij diep dat ik u dit vertellen moet. De mbelis is een vloek voor mijn volk.”

Zulke verhalen vertelt ds Goossens in zijn correspondentie ook. Niet alle zijn ze even hard. Er is in de gemeenten ook bij velen een buigen voor Gods Woord. Maar soms ook steekt het heidendom de kop op. Bezit van vee is voor de Soembanees zo iets geweldigs, het verschaft hem aanzien. En daar doe je wat voor!

C. VEENHOF — KAMPEN

Prediking en geloof

Misschien wel meer dan ooit is momenteel de prediking in discussie. En dan de prediking in al haar aspecten. Zelfs wordt de vraag gesteld of de prediking op de wijze waarop zij tot nu toe in praktijk werd gebracht niet verouderd is en door nieuwe vormen van „verkondiging”, met name door de „dialoog”, moet worden vervangen.

Aan prof. Oosterhoff werd gevraagd iets te schrijven over de relatie van prediking en geloof. Hij voldeed aan dat verzoek, uitgaande van een referaat van prof. Wisse, gehouden in 1941 op een predikantenconferentie, over het thema „Plaats en betekenis van het geloof in de bediening des Woords”. Uit het artikel van prof. Oosterhoff neem ik het volgende over.

Het heeft God behaagd door de prediking het geloof in onze harten te werken. Maar dan is wel belangrijk wat als prediking gebracht wordt. In zondag 7 van de catechismus wordt gezegd, dat de Heilige Geest het geloof in het hart werkt door de verkondiging van het evangelie. Dus moet de prediking, zal door haar geloof worden gewerkt, evangelie zijn, de blijde boodschap van genade en verlossing voor verloren zondaren. Een verkeerde prediking kan het werk van de Heilige Geest tegenstaan en zelfs verhinderen. Daarom is de verantwoordelijkheid van de prediker zo groot. Het gaat niet om zijn stokpaardjes, ideeën of inzichten. Het gaat om de verkondiging van het evangelie. Door dat evangelie wordt het geloof gewerkt, en ook steeds weer versterkt. We hebben de verkondiging van het evangelie nodig om tot het geloof te komen, maar ook daarin te blijven en uit het geloof te leven. Zie zondag 25 van de Catechismus.

In het evangelie komt God tot ons met rijke beloften van zijn genade. De rechte prediking is belofte-prediking. En nu geef ik prof. Wisse het woord.

Hij wijst er op dat de bediening des Woords geschiedt temidden van een gedoopte gemeente Gods. Dat houdt in dat de prediking zal „moeten doorweven zijn van de verbondsgedachte”. Wij komen — aldus Wisse — met de prediking „tot een volk (de gemeente van Christus), jegens hetwelk God zich in een bijzondere en genadige verhouding heeft gesteld, reeds vanaf het verloren paradijs; daar was het reeds een opzoekende God, die de heerlijke moederbelofte schonk uit het verbond der genade.” „En al nader en omlijnder en gedetailleerder heeft God dit verbond bekend gemaakt bij Abraham; en hetzelfde nog eens klaar bevestigd in de Petrus-preek op den Pinksterdag; in het: U komt de belofte toe.”

„In dat verbond komt de Heere tot Zijn volk en hun zaad niet slechts (dat óók) als de gewillige om te behouden; maar bepaald als de gewillige die zichzelf aan dat volk wegschenkt. De inhoud luidt niet maar: Ik wil uw God worden; maar Ik ben uw God. Het „Ik wil” is een boodschap, die tot alle mensen komt; gelijk de apostel zegt: God wil dat alle mensen tot kennis der waarheid komen. Maar het „Ik ben” is de speciale

inhoud van de verbondsbodschap aan de gemeente Gods.”

Het verbond der genade komt tot ons „met een volzalige belofte, waarop het geloof zich moet richten, om dezelve hartelijk te omhelzen.”

En wat houdt die belofte dan in? „Men kan antwoorden: Christus en al Zijn weldaden. Of ook: de belofte van genade; van volkomen vergeving en het eeuwige leven.” „Er is geen belofte of Evangelieboodschap van schuldvergiftenis dan in Christus. En Christus is niet anders dan in het gewaad der belofte.”

En dan wijst Wisse er vervolgens op dat belofte meer is dan toezegging. Christus wordt „weggeschonken als een acte Gods, als een daad door God alleen volbracht, een daad van verlossing.”

Het is bijzonder belangrijk wat Wisse hier zegt. Men zegt wel eens, dat Christus in de prediking in al zijn dierbaarheid, genoegzaamheid en gewilligheid de gemeente moet worden voorgesteld. En dat is ook zo. En heerlijk als dat gebeurt. Maar toch is de prediking meer. Christus moet niet alleen worden voorgesteld, Hij wordt, zoals onze Catechismus het zegt, *geschonken*. De prediking is meer dan een etalage, waarin de dingen worden uitgestald. Dan klem

de vraag: maar hoe kom ik er aan? De prediking is de hand van God, die ons Christus en al zijn weldaden schenkt. En het is het geloof waardoor wij er deel aan ontvangen. Het geloof is als het ware de hand, waardoor wij wat God ons schenkt aannemen. Dat wordt zo prachtig geformuleerd in het dankgebed van het avondmaalsformulier: Wij danken u, dat Gij ons Uw eniggeboren Zoon tot een Middelaar en offer voor onze zonden *geschonken* hebt en dat Gij ons geeft een waarachtig geloof, waardoor wij zulke urwe weldaden *deelachtig* worden.

Juist voordat ik dit artikel van prof. O. las hadden mijn vrouw en ik „aan tafel” het aangrijpende hoofdstuk 20 van de profetieën van Ezechiël gelezen. Dat bevat het vernietigend requisitoir dat God uitsprak over het doen van zijn volk Israël door alle eeuwen heen, van de uittocht uit Egypte tot aan de ballingschap.

De HEERE begint dat met te herinneren aan het grootste van alle wonderen waarvan de historie van Israël gewaagt, namelijk de uittocht uit Egypte. Daarop ziet niet alleen Israël maar ook God zelf later steeds terug.

In zijn requisitoir zegt de HEERE dat de Israëlieten in Egypte de afgoden hebben gediend. Hij noemt die de „afschuwelijkheden” en de „schandgoden” van Egypte. Maar de HEERE koos — om redenen die niet in dat volk maar in Hem gelegen waren — Israël uit om zijn volk te zijn. Hoe dat toeging zegt God door Ezechiël zo: „Ten dage dat Ik Israël uitverkoos, *zwoer* ik hun — er staat letterlijk: met opgeheven hand heb ik hun gezworen — zeggende: Ik BEN de HEERE uw God.” Vier maal komt die uitspraak in dit hoofdstuk voor.

Dit woord: Ik BEN de HEERE uw God is een van de geweldigste, wonderlijkste en rijkste woorden uit de hele Bijbel. Want in en door dit woord **MAAKT** God Zich tot de God van het nog in afgoderij verstrikt volk! En **MAAKT** Hij dat volk tot *Zijn* volk, sluit Hij het verbond met Zijn volk. Het volk dat vlak nadat God dit ge-

zegt heeft toch nog weer gaat dansen om het gouden kalf!

God zegt niet: als je dit en dat doet zal Ik je God zijn. Of: je moet er maar vurig om bidden dat Ik je God word. Of: wat zou het heerlijk zijn als Ik je God was! Neen, Hij zegt kort, duidelijk en zonder meer: „Ik BEN de HEERE uw God.” Met die woorden *begint* God zijn verhouding, Zijn verbond met het volk. Met die woorden *verkiest* Hij zijn volk uit de vele volken der wereld tot het Zijne.

En nog eens: dit betekent dat God Zich in ondoorgrondelijke *genade* aan dat volk *geeft*, dat Hij Zich tot de God *aller genade* van zijn volk *maakt*. Dit woord omvat *alle heil* voor de tijd en de eeuwigheid. En dat woord van God *meent* Hij! Het is „serieus”! Aan dat woord hebben we genoeg in leven en sterven. Wat zou God nog méér kunnen zijn, geven en doen dan in dit woord besloten ligt? En God vraagt niets anders dan dat we geloven dat Hij dit woord *meent*, om er daarna uit te *leven*, en ernaar te *handelen*.

Deze uitspraak, deze „toezegging” van God is de korte formulering van de *belofte* die God aan zijn volk geeft. Die belofte is niet, wat ze gewoonlijk in de omgangstaal tot uitdrukking brengt, een toezegging van wat in de toekomst door God zal worden gegeven of gedaan — *al ligt dat er ook in!* Neen, die belofte is vóór alles de vertolking van wat God *hier en nu* voor zijn volk wil zijn en daarom *IS*. Zij is kort en goed zijn *liefdesverklaring*, zijn *genade-openbaring* aan zijn volk.

In deze belofte is, als „kern” daarvan, de beloofde Verlosser, Jezus Christus, besloten, Hij zelf met de volkomen verlossing die Hij door zijn zelfofferande aan het kruis en zijn opstanding tot stand gebracht heeft. Jesaja noemt Hem kort en goed het verbond des volks. In Hem is de belofte van God ja en amen. Jezus Christus is om zo te zeggen het verpersoonlijkte verbond. En in de belofte van het Evangelie geeft Hij zich aan allen die in Hem geloven. Bekleed met de belofte van het Evangelie, zo zegt Calvijn, is Jezus Christus onder ons en schenkt Hij zich weg met alles wat Hij voor de zijnen verwierf.

Ik ervaar het altijd als een — zo niet het hoogtepunt in de kerkdienst als God, door de mond van de dienaar van *Zijn* Woord, tot de samengekomen gemeente zegt, verzekert: „Ik BEN de HEERE, uw God die u uit het diensthuis van de afgoderij en de slavernij heb uitgeleid.” Dat woord *meent* God toch?

Ik geloof dat een dienaar van het Woord van God deze belofte nooit ernstig en nadrukkelijk genoeg kan lezen. Want kan de gemeente ooit méér van God ontvangen dan het onbeschrijfelijk vele en grote dat God in dit woord om zo te zeggen heeft „verpakt” en aan de gemeente aanbiedt?

Ik ben — om meer dan één reden! — blij dat Oosterhoff op zo'n voortreffelijke wijze over dit wonder geschreven heeft.

ONS VAKANTIEREISPLAN 1977

Chr. jongerenreizen

OOSTENRIJK

Onze vakantieboerderij staat in het mooie bergdorpje Schwarzenberg, in de provincie Vorarlberg, omringd door vele bossen. Door onze 20-jarige ervaring weten we, dat er veel animo is voor onze jongerenreizen. Daarom gaan we dit jaar nog meer reizen organiseren.

De boerderij biedt ons volop comfort (slaapvertrekken met bedden, douche's (warm en koud water), toiletten met wasbakken).

Bij de prijs is alles inbegrepen: verzekering, bustochten, enz.

De data zijn als volgt:

30 juni t/m	9 juli 1977	f 450,-
11 juli t/m	22 juli 1977 (12 dgn)	f 540,-
25 juli t/m	5 aug. 1977 — —	f 540,-
8 aug. t/m	17 aug. 1977	f 450,-
22 aug. t/m	31 aug. 1977	f 450,-

Folders op aanvraag.

Aanmelden kampeider: J. Wijnsma,
p/a Grieneveld 26, Nijkerk (Fr.)
post Metslawier, telefoon 05192-293

Kerknieuws

Kontaktoefening met de Christelijke Gereformeerden

In de „Kerkklok”, orgaan ten dienste van de kerken in de classis Apeldoorn van de Chr. Gereformeerde Kerken, d.d. 31 dec. 1976, schrijft ds J. Jonkman te

Almelo in de rubriek „Uit de gemeente” o.a. het volgende:
„De kerkeraad is samensprekingen begonnen met de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk buiten verband in Nijverdal. Na een eerste oriënterende samenspreking tussen twee commissies van de kerkeraden werd een agenda samengesteld. In vier samensprekingen, waarvan de eerste reeds gehouden is in Nijverdal op dinsdag 16 nov. jl., willen we onder beding van Gods zegen trachten te komen tot eenheid in gemeentelijk samenleven. Het onderwerp van de eerste samenspreking was: de roeping van Christus ten aanzien van het kerkzijn. Over

dit onderwerp viel een verblijvende eenstemmigheid te constateren. Ds Bax en ik hielden elk, onafhankelijk van elkaar, een inleiding.
Op dinsdag 18 januari D.V. zal in Almelo een tweede samenspreking worden gehouden met als onderwerp het belijden van de kerk; Zondag 21 van de Catechismus en de artikelen 27-29 van de Ned. Geloofsbelijdenis (is inmiddels dus al gehouden, red.). Het derde onderwerp van bespreking is de Gemeenschappelijke verklaring ten aanzien van de toeëigening des heils van wederzijdse deputaten. Een vierde avond zal D.V. gewijd worden aan vra-

gen van kerkorden en kerkregering. In het vervolg hopen wij u nader te informeren over het verloop van deze samensprekingen. Mogen wij van u gebed voor deze zaak vragen? Het gaat om een ernstige zaak. De eenheid van de ware, christelijke gereformeerde kerk is in geding.”

Alkmaar — Uit het Kort Verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 15 dec. 1976: „De leden van de Raad spreken hoofd voor hoofd hun teleurstelling uit over het resultaat van de laatstgehouden samenspreking met de Chr. Geref. brs. te Broek op Langedijk. Hoewel de Chr. Geref. broeders tijdens eerdere samensprekingen een enkele maal van mening waren, dat de beide kerken elkaar principieel zeer na stonden, meenden zij op

de laatste vergadering ten slotte toch, dat het feit, dat de studenten binnen onze kerken momenteel grotendeels hun opleiding tot de Dienst des Woords volgen aan andere universiteiten of scholen dan de Theol. Hogeschool te Apeldoorn, een plaatselijke kanselruil en het aanvaarden van onze attestaties in de weg stond. Wel zouden er contacten kunnen worden gelegd c.q. blijven bestaan op het gebied van zangdiensten met andere kerken, het verenigingsleven, het werk van de evangelisatie etc. De leden der raad, in het bijzonder de praeses, meenden, dat door deze uitspraak in feite tevens getwijfeld wordt aan de betrouwbaarheid van onze predikanten, vooral waar zij de kandidaten, die staan naar het ambt van predikant in onze kerken, hebben te examineren.”

de esdoorn

zwolle

Bij „de Esdoorn” verzorgingstehuis voor bejaarden, uitgaande van de Stichting Gereformeerd Bejaardencentrum „Zwolle” is vacant de functie

Hoofd verzorging en verpleging

tevens adj. directeur/directrice.

„De Esdoorn” is een in 1972 geopend verzorgingstehuis voor 150 bewoners. Het wordt geleid door een directeur.

Voor deze functie is een positief Christelijke levensovertuiging en het bezit van het diploma Verpleegkundige A en/of B een vereiste.

Gegadigden voor deze functie worden verzocht schriftelijk te solliciteren aan het adres van de secretaris van de Stichting Elzenlaan 49 te Zwolle. Voor eventueel gewenste nadere informatie kan men zich wenden tot de voorzitter, de heer J. Pierik, telefoon 05200-15626.

Jonge weduwnaar, 42 jaar, met 2 lieve kinderen van 7 en 5 jaar, werkzaam in de middenstand, wonend in de prov. Ontario, Canada,

zoeken een

LIEVE VROUW EN MOEDER

Wie schrijft eens ?

Brieven onder nr. 28-1 bureau van dit blad, Nooitgedacht 3, Zeist.

Drukkerij »Steenbergen«

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

**STICHTING
VERENIGDE
UITVAARTFONDSEN
IN NEDERLAND**

ONZE STICHTING MAAKT GEEN WINST

Ze is een Stichting, welke de gemeenschap wil dienen en het algemeen belang bij haar maatschappelijk streven als uitgangspunt neemt.

Een zestig jaar ervaring stelt haar in staat u een compleet pakket verzekeringen aan te bieden, met als sterkste troef haar lage premies, die gedurende de gehele looptijd onveranderd blijven.

Tevens verzorgt zij begrafenissen (ook voor nietverzekerden).

Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot haar kantoor Enschede, Haaksbergerstraat 231 hoek Getfertsingel, telefoon 053-31 95 35 - 32 36 93.

Kantooruren 8.30-12.30 - 13.30-17.00 uur.

Redactieleden:

Drs H. de Jong; Mr. dr J. Meulink; D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma; Ds H. Smit

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, Zeist,
tel. 03404 - 12452.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementsprijs:

f 35,— per jaar of f 18,50 per halfjaar.
Buitenland f 45,— per jaar of f 60,— per luchtpost.
Giro 40 49 45.

Adres van de Redactie:

K. Muller, H. Pootlaan 242, Alkmaar, tel. 072-16767

Abonnementenadministratie:

Merelhoven 273, Capelle a/d IJssel, tel. 010-504178

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 dec. eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.